
Penningen aanwezig op de geschiedkundige tentoonstelling van het Nederlandsche Zeewezen.

Wij wenschen naar aanleiding van enkele penningen, die onlangs in den Haag te zien waren op de geschiedkundige tentoonstelling van het Nederlandsche zeewezen, een paar opmerkingen te maken. Wij hopen de stukken te beschouwen in verband met de daar mede geëxposeerde prenten en schilderijen, daar het ons zoo belangrijk voorkomt om eens na te gaan het verband tusschen beide categoriën kunstvoorwerpen en te vragen, in hoever de stempelsnijders zich inspireerden op de in beeld bestaande voorstellingen.

Ons onderzoek zal tweeledig zijn en wel zich in de eerste plaats bepalen tot de beschouwing der penningen en onderscheidingsteekens, voorkomende op de portretten der vlootvoog-

den, in de tweede plaats zullen wij nagaan de voorstellingen der zeegevechten op prent en penning.

I.

Wanneer men de portretten van eenen TROMP, DE RUYTER, EVERTSZEN, VAN DER ZAEN en VLUGH ziet, wordt de aandacht terstond getrokken door de penningen, die aan zware gouden ketenen om den hals hangen of aan breede bandelieren bevestigd zijn, de matrozen wisten het reeds wat het loon was voor een kloekmoedige daad of beleidvol teneinde gebrachten tocht.

„Wil je nu vechten, dan krijg je tot loon „Een penning of keten van goud, heel schoon!”

Zoo luidt het aardige matrozenliedje. Wanneer men in de tentoonstellingszalen rondliep zag men ze daar prijken de eeretekenen en penningen op de geschilderde portretten of de prenten, en in de DE RUYTER-vitrine en de penningkast kon men de oorspronkelijke stukken zien liggen en hangen, in gouden pracht verkondigende den roem der Nederlandsche zeehelden.

Terloops zij geconstateerd, dat wij bepaalde ridderorden, als de ST. MICHAEL, de ST. GEORGE, de WASA, buiten beschouwing laten.

Wanneer wij nu uit dit oogpunt de portretten bezien, vinden wij in de eerste plaats

de kloeke beeltenis van ADRIAEN WILLEMSE, die zich in de eerste periode van den tachtigjarigen oorlog verdienstelijk gemaakt heeft. Op een copie naar een schilderij (1596) 1) zien wij hem prijken met den penning, geslagen op het ontzet van Leiden (VAN LOON I 194).

Daarna ontmoeten wij een schilderij met het portret van JOCHEM SWARTENHONDT (1420). SWARTENHONDT onderscheidde zich in verschillende zeegevechten o.a. in den slag bij Gibraltar; op dit portret draagt hij den penning door BIJLAERT vervaardigd op de in Indië behaalde overwinningen. Uit dit feit mag men de gevolgtrekking maken, dat deze schilderij niet vóór 1624 geschilderd is, want dat jaar draagt de penning.

Wij komen nu tot den grooten PIETER PIETERSZN. HEYN, wiens forsche figuur op verschillende portretten te bewonderen was op de tentoonstelling. Op de verschillende beeltenissen draagt hij andere penningen en onderscheidingsteekenen. Zoo zien wij hem op de portretten (1107 en 1109) met een penning, dien wij hieronder afbeelden en zooals hij daar voorkomt en zooals wij hem vinden op een niet geëxposeerde zeldzame plaat (VAN SOMEREN 2356).

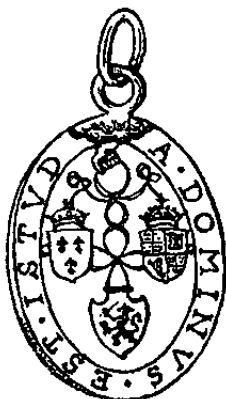
1) De tusschen haakjes geplaatste cijfers verwijzen naar het nummer van den catalogus der tentoonstelling.

I
fragment
penning
v. LOON II 50.1

op 1107—1109.

II
copie
penning
v. LOON II 50.1

VAN SOMEREN 2356* 1).

Het is niet twijfelachtig of dit is de penning geslagen bij de hernieuwing van het drievoudig verbond tusschen Engeland, Frankrijk en de Staten (VAN LOON II. 50.1). Hoe het komt, dat in 1629, (want op dat jaar is de prent gedateerd), PIET HEYN draagt een penning in 1609 geslagen, is niet recht duidelijk. Er is nog een vraag: op de prent zien wij een ovaal, terwijl toch de penning rond is; moeten wij nu veronderstellen, dat er inderdaad een ovaal draagteeken bestaan heeft met de wapenschilden der verbonden Staten? Deze vraag moet

1) Met welwillende toestemming van den heer VAN GIJN te Dordrecht, den gelukkigen bezitter van schier al de door ons besproken prenten, nageteekend door den heer VAN GEMUND.

beslist ontkennend beantwoord worden, en reeds nu wijzen wij er op dat de schilders met groote phantaisie en onnauwkeurigheid de medailles naschilderen.

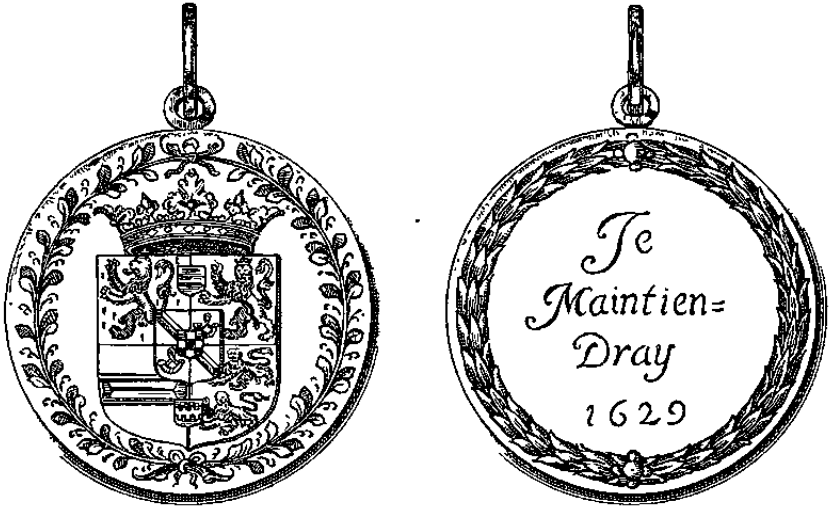
't Is nog de aandacht waard, dat op den penning het opschrift luidt: „A DOMINO FACTVM EST ISTVD” met roosvormige ornamenten tusschen de woorden. Op het fragment, dat wij weergaven lezen wij: A DOMIN — EST ISTVD, met kruisjes tusschen de woorden; op de prent die wij uit VAN SOMEREN citeerden; „A DOMINVS EST ISTVD” — 't Is toch niet aan te nemen, dat er een draagteeken zou bestaan hebben met zulk een onjuist latijn.

Een tweede groep penningen, gedragen door PIET HEYN, vertoont een schip met volle zeilen (o. a. 1108). Het is daar zeer onduidelijk aangegeven en kan geen punt van studie opleveren; wij vinden echter hetzelfde schip duidelijker op een portret van JOHANN EVERTSZEN en een van JOOS BANCKERS (897). Wij zien ook een zeer duidelijke voorstelling van een soortgelijken penning met schip op een portret van PIETER DE BITTER (928). 't Is moeilijk onder de penningen met zekerheid een stuk aan te wijzen, dat daarmee overeenkomt. Wij zouden geneigd zijn te denken aan den bekenden penning van POOL op den vrede van Breda (VAN LOON II 559.1) of op de gegraveerde medaille, die aan

den vader van JOHANNES DE HERTOG is vereerd (VAN LOON III 457).

De mogelijkheid is niet uitgesloten, dat die penning inderdaad niet bestaan heeft, maar dat de schilder of teekenaar aldus den persoon, dien hij afbeeldde, wilde kenmerken als een vlootvoogd.

Een der andere penningen, waarmee wij PIET HEYN zien, is een medaille met den kop van eenen stadhouder. Bekend is het, dat PIET HEYN van FREDERIK HENDRIK eenen gouden penning kreeg, dien wij hieronder afbeelden. 1)

De voorzijde vertoont in krans het wapen der Oranje's, de keerzijde draagt de spreuk:

1) Naar eene door den heer BIJTEL te Leiden vervaardigde teekening. De heer BEEAERTS was zoo welwillend daarvoor zijn kostbaar stuk tijdelijk af te staan.

Je Maintiendray ook in krans. Wij vinden in WAGENAAR'S XI^{de} deel, p. 68, een portret van den zeeheld met dezen penning gesierd. Dit hoogst belangrijke stuk is thans in het bezit van den heer Jhr. MR. F. BEELAERTS VAN BLOKLAND te den Haag, in 1816 werd het aange troffen in den boedel van den heer VAN OUDENAARDEN, een der laatste verwanten van PIET HEYN. In 1848 kwam het onder den hamer in het Huis met de Hoofden te Amsterdam en werd toen door den heer KNEPPELHOUT gekocht; met diens collectie kwam het ten slotte in de verzameling van den vader des tegenwoordigen bezitters.

Met deze mededeelingen wordt antwoord gegeven op eene door DIRKS bij n°. 931 van het *Repertorium* I gestelde vraag. DIRKS noemt twee gouden penningen, die aan PIET HEYN zouden vereerd zijn en waarvan een zou verkocht zijn te Amsterdam en een zich bevinden zou in de verzameling van den heer KNEPPELHOUT, dit was dus klaarblijkelijk een en hetzelfde stuk.

Moet men nu uit de schilderijen en prenten opmaken, dat de gelukkige veroveraar van de zilvervloot ook een penning gekregen heeft met een borstbeeld van een der stadhouders, zoo ja, welke penning is daarmee bedoeld? Op een portret van PIET HEYN (1104) vinden

wij zulk een stuk afgebeeld en ook op beeltenissen van MAARTEN HARPERTSZEN TROMP (1471, 1475, 1487). Nu is er op het Haagsche Penningkabinet een gouden gegraveerde penning, die opgenomen is onder de *Oranjepenningen* als N°. 217 (afgebeeld aldaar pl. III). De voorzijde vertoont het naar voren gewende borstbeeld van den stadhouder FREDERIK HENDRIK met harnas en breeden kraag, onderaan, in een cartouche „Patriaeque Patrique” Aan de keerzijde op een cartouche een leeuw met twee ankers en A.-A. Zouden wij nu de penningen op de portretten en dit stuk moeten vereenzelvigen? en zou het dus hebben kunnen toebehoord aan PIET HEYN of TROMP? De afbeelding op het portret n°. 1104 is niet bemoeidigend om de juistheid van deze onderstelling te bewijzen, de vorm is rond en duidelijk zijn de sporen van eene inscriptie te zien; op het portret van TROMP is het draagteeken ovaal, maar ook daar zijn de details te onduidelijk om een zekere conclusie mogelijk te maken.

Voordat wij PIET HEYN verlaten verdient nog een penning onze zeer bijzondere aandacht. Wij doen dit stuk hieronder afbeelden, 1) hoewel het voorkomt bij VAN LOON II. 186; de details zijn echter afwijkend.

1) Naar een teekening van den heer BIJTEL.

AFBEELDINGE VAN DEN VERNAERDEN HELDT. PIETER. PIETERSZ. HEYN. GENI

Ter eere van PIET HEIN.

Penning VAN LOON II 186.

't Is belangrijk om dit stuk eens te vergelijken met de bij van SOMEREN onder n°. 2356* afgebeelde prent (1108), wij deden haar reproduceeren op onze plaat I. 1)

Op penning en prent zien wij de zelfde voorstellingen; wat een geheel is op de laatste werd op de medaille verdeeld over voor- en keerzijde. Tot in de kleinste details komen gelaatstrekken, houding, kleeding en wapen (een enterpiek) overeen. Op de prent zien wij bovenaan weergegeven een gezicht op de Baya de Matanca en onderaan een gezicht op de Baya de Los Todos en er omheen de emblemata der schepen, die PIET HEYN'S

1) Onze platen I en IV zijn met toestemming van den heer VAN GYN gefotografeerd.

vloot uitmaakten. Op den penning zien wij aan de keerzijde volgens VAN LOON's beschrijving: „Des Lt. admiraalsschip tusschen de „twee Oost-Indische schepen op de *Vlaamsche „kust*, omhooge wordt het overige van de „vloote en in den rand eenige schilden waar- „schijnlijk van zulke schepen als hem op dezen „tocht verzeld hebben gezien”. De prent leert ons dat die verklaring onjuist is. De kust waarvoor de schepen liggen is niet die van Vlaanderen, maar van de baai van Todos, dit wordt nog bevestigd door een andere prent (212), waar de zelfde kust is afgebeeld, bovenaan zien wij de baai van Matanca.

Wat nu de scheepsaanwijzingen aangaat, vinden wij eenig verschil tusschen plaat en penning.

Wij geven hieronder de volgorde, zooals ze op beide vermeld worden.

a. op de prent:	b. op den penning:
Holland, Gelderland.	Amsterdam.
Amsterdam.	Leeuw.
Roode en witte leeuw.	Leeuw.
? en Postpert.	Griffioen.
Goude en swarte leeuw.	Ooyevaar.
De Griffioen, Monnikendam.	Valk.
Haarlem, Dordrecht.	Neptunus.
De Hollandsche Tuyn.	Provincie Utrecht.
Prov. Utrecht, Stad Utrecht.	Leeuw in den Tuyn.

Neptunus en Neptunus.

De goude Son, De vergulde valk.

De Rijger, De Ooyevaar.

De op het Penningkabinet aanwezige exemplaren in zilver en koper wijken in details af van den bij van LOON weergegeven penning; o. a. staat daar op de voorzijde A D en is de teekening b. v. van het wapen der provincie Utrecht anders.

DIRKS constateert trouwens (*Repertorium* I, n°. 935), dat er afwijkende exemplaren bestaan. Wat het verschil aangaat in het aantal der wapenschilden, dit is uit zuiver practische redenen te verklaren, aan den vervaardiger van den penning ontbrak de ruimte om een zoo groot aantal scheepsemblemata als op de prent weer te geven. De overeenkomst gaat zelf zóóver, dat de opschriften gelijkloidend zijn, op beiden staat „afbeeldinge van den vermaerden heldt PIETER PIETERSZ HEYN.”

Nu is het merkwaardig, dat de prent van de hand van C. DE PAS is en dat de medaille gegoten en gegraveerd en opgewerkt is, 't vermoeden ligt nu voor de hand, dat de penning het werk is van denzelfden kunstenaar. 't Graveeren van medailles en het maken van prenten is eng aan elkander verwant, wat de techniek aangaat, wij herinneren slechts aan SIMON VAN DE PASSE, die en

penningen (o. a. *Oranjepenningen* 156) en prenten vervaardigde.

Ten slotte nog eene opmerking. VAN LOON l. c. en DIRKS l. c. nemen aan, dat deze penning geslagen is bij gelegenheid van den dood van PIET HEYN, maar het bezien der onderdeelen en ook het opschrift op de prent „Goudt voor Silver” doen ons gelooven, dat de penning vervaardigd is na de verovering der zilvervloot.

Wanneer wij thans PIET HEYN verlaten, komen wij tot HENDRIK CORNELIS LONCO, die

ook deelnam aan het feit, dat wij zooeven bespraken: op de tentoonstelling was een schitterend portret van dezen vlootvoogd door HONDIUS naar MIJTENS, (1195); op dit portret komt een eigenaardige medaille voor, die een merkwaardig licht werpt op de wijze, waarop de schilders omsprongen met de penningen.

Wij geven hiernevens eene afbeelding van. 1)

1) Naar eene teekening van den heer VAN GEMUND.

Dit is eene zeer duidelijke nabootsing van den penning, dien wij bij VAN LOON II 173-3 afgebeeld vinden, maar de copie is zeer weinig nauwkeurig.

De plaatsing der schepen is anders en vooral de wijze, waarop de opschriften behandeld zijn, is curieus. Midden in het veld staat „1628 MATANCA 8 Sept.” Op den penning staat het volgende opschrift:

NON FERRO TANTUM HISPANUS
QUANTUM VALET AURO, AURUM AU-
FER FERRO NON SUPERABIT IBER, op de
prent staat om het draagteeken dezelfde inscrip-
tie, maar in het veld de woorden: BIT YBER,
het laatste deel dus van het opschrift van
den penning. Nu rijst weder de vraag: moe-
ten wij onderstellen, dat inderdaad een draag-
teeken bestaan heeft in den ovalen vorm,
zooals wij dien zien op de prent, of is
het eene slordig weergegeven reproductie
van bovengenoemden penning? Wij gelooven
het laatste, want het is niet aan te nemen, dat
op zulk een kinderachtige wijze het opschrift
zou afgekort zijn, de schilder had geen plaats
voor al de woorden en plaatste nu gemaks-
halve maar een deel in het veld, terwijl hij de
woorden 1628 MATANCA 8 Sept er opzette om
de voorstelling te verklaren, wat op den pen-
ning het lange opschrift aan de keerzijde doet.

De portretten van TROMP leeren ons niet veel voor deze onderzoeking, wij spraken reeds over de portretten met de penningen waarop de beeltenissen van eenen stadhouder voorkomen, op (1483) draagt TROMP een ovalen penning met zijn geslachtswapen. Wij herinneren er aan dat ook op eenen penning (van LOON II 376) dit voorkomt, het is daar echter op een geheel andere wijze geplaatst en er is geen verband tusschen penning en prent.

Wanneer wij nu tot DE RUYTER komen en zijn mede-vlootvoogden, dan vraagt het eerst de aandacht eene serie onderscheidingsteekenen, waarvan wij een exemplaar deden afbeelden op onze plaat II. Op de voorzijde staat op een cartouche de Nederlandsche leeuw met zwaard en pijlbundel, aan de keerzijde de leeuw in den tuin met twee ankers en de letters *AA* of *AA*, soms is er een jaartal ingegraveerd.

Op de expositie waren vier exemplaren:

1. van de RUYTER 60 × 55 m. M. (uit het Rijksmuseum).:
2. van VAN DER ZAEN 72 × 62 m.M. met het jaartal 1661.
- 3 " " " " 72 × 60 m.M. met het jaartal 1663 (afgebeeld).
- 4 " " " " 68 × 53 m.M. zonder jaartal.

1663. Gouden eerepenning voor VAN DER ZAAAN.

Deze fraaie gouden eereteekenen behooren aan het Vaderlandsch Fonds tot aanmoediging van 's Land's zeedienst, men kon er een afgebeeld zien op het schitterende door VAN DER HELST geschilderde portret van VAN DER ZAEN en zijne vrouw (1622). — Op een prent waar TROMP en WITTE CORNELISZ. DE WITH op voorkomen (1486) is het onderscheidingsteeken van TROMP niet te herkennen, wel dat van DE WITH; dit moet geweest zijn een der bovengenoemde decoratiën. —

Wij zagen het nog verder op een portret van WITTE CORNELIS DE WITH (1599), op een van PIET HEYN (1104) en op een van eenen onbekenden vlootvoogd.

Van DE RUYTER leeren wij verder in deze materie weinig, op een portret zien wij een onderscheidingsteeken met den kop van LODEWIJK XIV, dat veel overeenkomst vertoont met de medaille, die zich in TEYLER'S Penningkabinet bevindt, (afgebeeld in den *Catalogus* V. I.), maar hier zien wij weder, dat de vorm ovaal is geschilderd, terwijl de medaille rond is.

Op het portret van VLUGH (1537) vinden wij de afbeelding van den thans in het Haagsche Penningkabinet berustenden penning, hem geschonken „voor het fameus exploit op de rivieren voor Londen en Rochester.” (DIRKS 1484 1).

Pro memoria vermelden wij, dat op veel

ZOUTMAN-portretten voorkomt de penning die thans een der schatten van het Haagsch Gemeentemuseum vormt. (*Verv.* VAN LOON 566). Vóórdat wij deze opmerkingen eindigen zij nog meegedeeld, dat wij in een der volgende nummers van dit tijdschrift een tweetal onderscheidingsteekenen bespreken zullen, waarover wij thans nog een en ander moeten nagaan.

Wij geven ten slotte een wel bij DIRKS kort vermelden penning, die echter nog onuitgegeven is.

In 1753 wist MAERTEN HARINGMAN, een wakker zeekapitein, veilig een retourvloot uit Indië binnen te brengen. Hem werd daarvoor een gouden penning vereerd, die thans in het bezit is van den heer M. C. J. PIEPERS te 's Gravenhage. — De voorzijde, die wij op onze plaat III doen afbeelden, vertoont een met volle zeilen varend schip met omschrift: SOCIETAS INDIAE ORIENTALIS FOEDERATI PROVINCIAE.

De keerzijde draagt de volgende gegraveerde inscriptie:

Alzoo

MAERTEN HARINGMAN

als Commandeur de Retourvloot
in den jaere 1753 in deze landen
behouden en in goede ordre heeft
overgebracht is hem door de

1753. Eerepenning voor MAERTEN HARINGMAN.

Vergaderinge van Seventienen
 de Generaal Nederlandsche G'Octroi
 eerde Oost-Indische Maatschappij
 Repreſenteerende in Erkenteniſſe
 van dien deez ketting
 en Medaille vereerd.

Om dit opschrift zijn geplaatst twee zee-
 goden, terwijl boven en onder zich bevinden
 de emblemata van ſcheepvaart en handel.

II.

Thans willen wij medailles en prenten in
 hun onderling verband beſchouwen, van een
 ander ſtandpunt uit, en trachten na te gaan
 welke overeenkomst of verſchil er beſtaat
 in de voorſtellingen, die ze weergeven.

Uit den aard der zaak heeft zich na een
 zee- of landgevecht een bepaalde voorſtelling
 gevestigd hoe de actie toegegaan is, op pren-
 ten en penningen vindt men dit dan min of
 meer getrouw weergegeven.

Wanneer wij den loop der geſchiedenis
 volgen, dan vinden wij vooreerst in 1588 de
 Armada. Bij VAN LOON I, 390, zien wij eenen
 penning, waarop aan de voorzijde twee ſchepen
 met groote kracht op een rots ſtooten, het
 omschrift prijst Gods almacht: nu is er een
 historie-prent, die ook dit heugelijke feit ver-
 heerlijkt (65) (MULLER 977), daar zien wij op
 den voorgrond twee ſchepen, die met groote

kracht op elkander invaren; ze zijn op penning en prent geheel op dezelfde wijze geplaatst, alleen vinden wij op de medaille de symbolische rots, die niet voorkomt op de prent, maar merkwaardig is het, dat juist op de plaats waar de rots afgebeeld is, zeer dikke rookwolken zijn aangegeven, 't komt ons dus waarschijnlijk voor, dat de stempelsnijder zich op de plaat geïnspireerd heeft, maar ter wille van de symboliek van God's Almacht de rookwolken door de rots vervangen heeft.

Een ander voorbeeld van dit verband levert ons de penning op de overwinning der Nederlandsche schepen over de Spanjaarden op 3 October 1602, toen zes Spaansche galjoten werden vermeesterd op de Vlaamsche kust. Aan de keerzijde ziet men in vogelvlucht een stuk der kusten van Frankrijk, Engeland en de Nederlanden met naamaanwijzingen van Angli-Calis Fra, Grevel, Oostende, Scouwen, enz. Nu is er een prent (141) (MULLER 1190 B *Suppl.*), die dezelfde gebeurtenis verheerlijkt en groote overeenkomst met de voorstellingen der medaille vertoont, wij zien er geheel dezelfde opvatting van het terrein, dezelfde dispositie der schepen, alleen vormt op de prent de kustlijn met Calis-Oostende de basis, terwijl ze op den penning terzijde geplaatst is.

Bij VAN LOON II, 30, is afgebeeld een medaille

geslagen ter herinnering aan den slag bij Gibraltar en den dood van HEEMSKERK. Ter zijde strekt zich de stad Gibraltar uit met huizen, kerken, wallen en een versterkt havenhoofd, dat in zee uitsteekt, terwijl de beide vloten, in een halve maan gebogen, tegenover elkander liggen, in het midden wordt er heftig gestreden, terwijl de forten van de kust af krachtig schieten, de achtergrond boven in het veld wordt gevormd door de de stad omgevende bergen. Ook hier weder ontmoeten penning en prent elkander, er is een prent (171) (MULLER 413), waar men op geheel dezelfde wijze de actie en de omgeving aan den wal ziet weergegeven, de huizen, de bergen, het havenhoofd, alles is op beiden geheel gelijk, alleen in de ligging der schepen is eenig verschil.

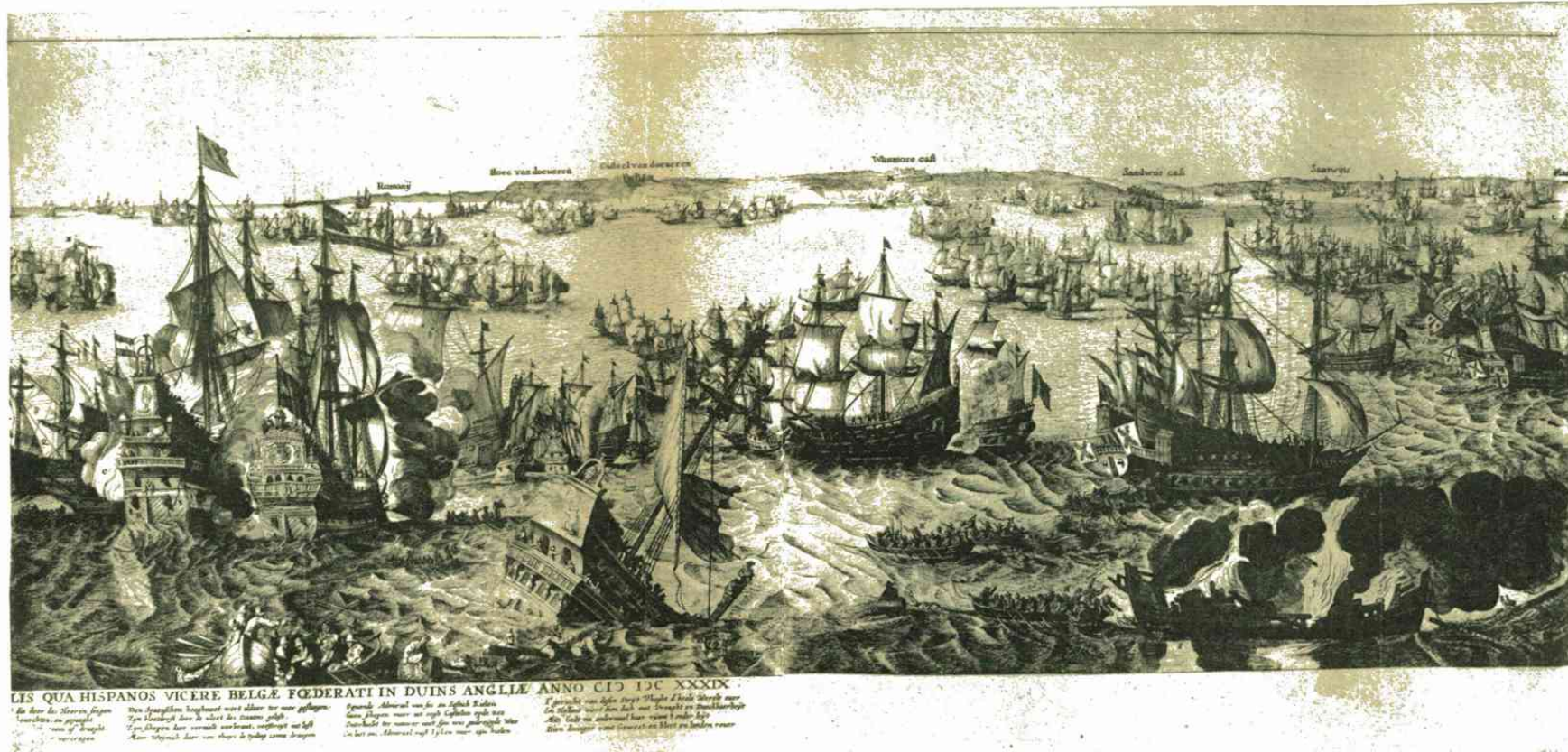
Op de prent is een brandend schip, dat op den penning ontbreekt, op de prent ligt ook een grooter aantal schepen vóór het havenhoofd, doch is de overeenkomst zóó groot, dat men met gerustheid concludeeren mag, dat de stempelsnijder zich op de prent inspireerde.

Van de penningen van VAN LOON II, 173, die de verovering van de Zilvervloot herdenken, geeft alleen de tweede aanleiding tot vergelijking met de prenten. Aan de keerzijde der aldaar afgebeelde medaille ligt, boven een lang latijnsch opschrift, een deel der schepen in de

baai, een ander deel er voor; op een prent (238) (MULLER 1593 a.) vinden wij hetzelfde.

Thans komen wij tot een prent, die ons inziens veel invloed op de vervaardigers van medailles gehad heeft. Het is eene anonyme gravure naar A. VERWER met adres van CORNELIS DAN-KERTSZ (292) (Onze plaat IV). Voorgesteld wordt de zoo roemrijke slag bij Duins. Er staat daarop een breed beeld van eenen heftig woedenden zee strijd. Wij zien verschillende motieven: vooreerst aan de linkerzijde twee schietende schepen, die dicht naast elkander liggen; wij vinden deze voorstelling het getrouwest terug op de penningen, die MARTEN HARPERTSZ. TROMP'S heldhaftigen dood herdenken. (VAN LOON II, 376. 3-4). In den slag bij Duins zijn het Spaansche en Nederlandsche schepen, die samen strijden, op den penning natuurlijk Engelsche en Nederlandsche schepen.

Een tweede motief vinden wij verderop, daar liggen eenigszins dichter bij de kust twee vechtende schepen in schuine richting naast elkander, terwijl meer op den voorgrond een schip in den grond geboord op zijde ligt, reeds voor een groot deel door de golven bedekt, dit is een der meest populaire voorstellingen op de stukken, die den slag bij Duins herdenken (VAN LOON II. 252 1-2), op die, welke den dood van TROMP memoreeren (VAN LOON II, 376 1-2),

LES QUA HISPANOS VICERE BELGÆ FÆDERATI IN DUINS ANGLIÆ ANNO C1639 XXXIX.

*de heer de Neven, luyden
van de zee en gelyck
van de zee en gelyck
van de zee en gelyck
van de zee en gelyck*

*Den Spanghen kragt was vrees te niet gelycken
Van kragt die de vrees die zeeen gelyck
Van de zee en gelyck van de zee en gelyck
Van de zee en gelyck van de zee en gelyck*

*Spande Admiral van de zee en gelyck
Van de zee en gelyck van de zee en gelyck
Van de zee en gelyck van de zee en gelyck
Van de zee en gelyck van de zee en gelyck*

*Van de zee en gelyck van de zee en gelyck
Van de zee en gelyck van de zee en gelyck
Van de zee en gelyck van de zee en gelyck
Van de zee en gelyck van de zee en gelyck*

1639. Slag bij Duins.

en op eene medaille ter eere van DE RUYTER (VAN LOON II. 549 1-2); naarmate het eenen oorlog tusschen Nederlanders en Spanjaarden of Engelschen geldt is het stukgeschoten schip een Engelschman of Spanjaard. Typisch is het, dat op de beroemde BLAKE-medaille (VAN LOON II, 378) ook hetzelfde motief voorkomt, uit den aard der zaak is op dezen penning, die aan de zegevierende Engelsche admiralen vereerd werd, het platgeschoten vaartuig van Nederlandschen oorsprong, op de afbeelding bij VAN LOON is dit niet duidelijk te zien, maar op de medaille zelf is op den steven van het schip duidelijk de Nederlandsche leeuw te onderkennen.

Een derde motief is het meer naar rechts geplaatste brandende vaartuig, wij vinden dit terug op den penning, die VAN LOON meent, dat geslagen is op den dood van 'DE RUYTER. Wij gelooven te mogen vaststellen, dat zich langzamerhand vormde een soort type-zeeslag. Wanneer de tijding van de eene of andere op zee behaalde overwinning in den lande doordrong en een LOOFF of een POOL zich geroepen voelden om de glorieuse gebeurtenis te herdenken of den zeeheld „in zilver te doen leven”, dan werd een der traditioneel geworden voorstellingen in het metaal gebracht, hetzij de twee naast elkander liggende strijdende schepen 't zij het platgeschoten vaartuig enz.

Wij meenen ook te mogen veronderstellen, dat de zoeven besproken plaat met den slag van Duins het voorbeeld geworden is, dat bij voorkeur nagevolgd werd. Men moet echter eene opmerking daarbij niet uit het oog verliezen, dat de maker van de medaille namelijk aan andere, meer beperkende, eischen gebonden was dan de graveur, die de prenten vervaardigde, de eerste had minder plaats en moest dus de voorstellingen dichter op elkander brengen.

Er zijn echter ook in dezen tijd nog enkele penningen, die meer een eigen bizonder karakter dragen en een bepaald feit juist pogen weêr te geven. Zoo b.v. op den slag in de Sont (VAN LOON II, 445 1-2). Ook daar is een opmerkelijk groote overeenkomst met een prent te constateeren. — Op den penning zien wij twee schepen in strijd, op den voorgrond een wrak; andere schepen liggen meer naar achteren en het slot Kroonenburg sluit den achtergrond af, op de prent (394) zien wij geheel de zelfde wijze van voorstelling met enkele afwijkingen in de ligging der schepen.

Ten slotte noemen wij nog den mislukten aanval der Engelschen op een retourvloot in de haven van Bergen (VAN LOON II 531. 1). Ook daar gaan prent (461) en penning samen. Geheel op dezelfde wijze zijn weergegeven de huizen omringd door de palisadeeringen, de

stad op den achtergrond en de twee strijdende vloten in het midden.

Wanneer wij nu uit deze korte opmerkingen eene gevolgtrekking willen maken, kunnen wij ten slotte vaststellen, dat er niet te loochenen verband bestaat tusschen de penningen en prenten; dat in hoofdzaak de kunstenaars, die penningen maakten, de voorstellingen van de prenten navolgden, hoewel de kleinere oppervlakten der medaille hen soms tot afwijkingen dwong, dat er zich in den loop der 17de eeuw gevormd heeft eene traditioneele voorstelling van een zeegevecht, misschien berustende op de prent, waarop de slag bij Duins is afgebeeld.

Den Haag,
Januari 1901.

H. J. DE DOMPIERE DE CHAUFÉPIÉ.
